

VI kansainvälinen lingvistikongressi.

Kansainvälisiä lingvistikongresseja on pidetty v. 1928 Haagissa, v. 1931 Genèvevässä, v. 1933 Roomassa ja v. 1936 Kööpenhaminassa. Viidennen kongressin oli määrä kokoontua Brysseliin 28. elokuuta 1939 ja se jo alkoiinkin, mutta kolmea päivää myöhemmin puhjennut sota teki sen työn tyhjäksi. Sen jälkeen on kestänyt melkein yhdeksän vuotta, ennenkuin Pysyvä kansainvälinen lingvistitoimikunta (Comité International Permanent de Linguistes = CIPL) taas saattoi kutsua kokoon kongressin, tällä kertaa Pariisiin, kesäksi 1948. Valitettavasti tämä kuudes kongressi ei ollut yhtä kansainvälinen kuin edelliset: poliittisista syistä ei näet vielä voitu kutsua siihen saksalaisia tiedemiehiä, ja neuvostovenäläiset, romanialaiset ja jugoslaavit jäivät kutsusta huolimatta saapumatta. Euroopan ulkopuolisista maista olivat tällä kertaa edustettuina ainoastaan Intia ja Yhdysvallat, mutta jälkimmäisen edustajat olivat enemmän tai vähemmän »eurooppalaisia»: Italiassa ja Espanjassa toiminut vertaileva kielitieteilijä BONFANTE, ranskalainen MARTINET ja unkarilaista alkuperää oleva ihmeellinen polyglotti JÁNOS LOTZ. Osanottajien valtava enemmistö oli peräisin Länsi-Euroopasta; suurin osa heistä oli Pariisissa opiskelevia ylioppilaita, jotka käyttivät hyväksensä ainutlaatuista tilaisuutta nähdä ja kuulla kielitieteen suurmiehiä yhteen koottuina.

Kongressin työ oli tällä kertaa järjestetty täysistuntoihin, joissa käsiteltiin neljää teoreettista ja neljää käytännöllistä kysymystä, nimittäin:

1) Onko olemassa kaikille ihmiskielille yhteisiä kategorioita, ja voidaanko kielten jako perustaa näiden erilaisuuteen?

2) Onko olemassa riippuvaisuutta kielen äänne- ja muotorakenteen välillä?

- 3) Minkäläinen on muoto- ja lauseopin välinen suhde eri kielissä?
- 4) Missä muodossa ja millä ehdolla toisen kielen rakenne voi vaikuttaa toisen kielen rakenteeseen?
- 5) Kielitieteellisen terminologian yhtenäistäminen.
- 6) Kielitieteellisen maailmankartaston toimittaminen.
- 7) Kielitieteellisen tilaston aikaansaaminen.
- 8) Kansainvälisen apukielen kysymys.

Kutakin kysymystä alusti lyhyesti CIPL:n määräämä tutkija, tässä tapauksessa HJELMSLEV (Tanska), LOTZ (Yhdysvallat), VACHEK (Tšekkoslovakia), VOGT (Norja), MAROUZEAU (Ranska), PÉE (Belgia), COHEN (Ranska), MARTINET (Yhdysvallat), jonka jälkeen seurasi vapaa keskustelu. Teoreettisten kysymysten kohdalla tämä uhkasi silloin tällöin riistäytyä »kielitieteelliseen stratosfääriin», kuten englantilainen romanisti ORR ironisesti huomautti, mutta se toi kuitenkin varsinkin neljänteen kysymykseen nähden, paljon uusia seikkoja esiin. Tämän kysymyksen käsittelyyn osallistuin minäkin ja esitin muinaispreussin ja lätin kielestä saatuja esimerkkejä siitä, että kieleen saattaa pesiytyä vieras prefiksi myös ilman että olisi lainattu tällä prefiksillä varustettuja vieraita sanoja; tähän saakka on näet yleisesti otaksuttu prefiksin lainaamisen edellytyksenä olevan sen, että kieleen ensin tulee tämän prefiksin sisältäviä lainasanoja, joista sitten prefiksi abstrahoidaan, kuten esim. lätistä liiviin lainattujen sanojen *izdu'odā* < *izduoties* 'onnistua', *izbrīnā* < *izbrīnēties* 'ihmetellä' yms. mallin mukaan on muodostettu liiv. *izwīblā* 'kirjailla' ~ liiv. *wīblā* 'ommella'.

Ensimmäiseen kysymykseen vastattiin yleensä kieltävästi. Toinen ja kolmas aiheuttivat kiivasta keskustelua. Mm. tunnettu ranskalainen fennougristi SAUVAGEOT väitti, ettei äänne- ja muotorakenteen välillä ole riippuvaisuutta, sillä esim. unkarin ja suomen äännerakenteet ovat aivan erilaisia muotooppien ollessa samankaltaisia, kun taas suomen ja viroin välillä vallitsee aivan päinvastainen suhde. BONFANTE taas erikoisesti tähdensi sitä, että muotorakenne on hyvin herkkä seuraamaan kaikkia äännerakenteen muutoksia. Lopuksi yhdyttiin kongressin varapuheenjohtajan, ranskalaisen BENVENISTEN määritelmään: »Koska kieli kokonaisuudessaan on yksi ainoa merkkijärjestelmä, niin sen äänteellinen puoli suhtautuu sen muotopuoleen kuten saman kappaleen etusivu sen takasivuun, ja näin ollen ne ovat erottamattomia ja riippuvaisia toisistaan». Yleensä teoreettisten kysymysten käsittelyssä oli huomattavissa ns. »fonologisen» eli »prahalaisen» koulukunnan (struktuurilismien) voimakas vaikutus, joka ei tällä kertaa kohdannut enää niin voimakasta vastarintaa kuin vielä Kööpenhaminan kongressissa v. 1936.

Käytännöllisissä kysymyksissä päästiin tärkeihin tuloksiin. Niinpä kaikkia kielitieteilijöitä kehoitettiin käyttämään, mikäli suinkin mahdollista, kansainvälistä latinalais-kreikkalaista sanastoa ja välttämään käännöslainoja, jotka valitettavasti ovat päässeet hyvin yleisiksi muutamissa germaanisissa, slaavilaisissa, balttilaisissa ja suomalais-ugrilaisissa kielissä, esim. saks. *Eigenschaftswort* = *Adjektiv*, suom. *lauseoppi* = *syntaksi*, jne. Päätettiin muodostaa kansainvälinen terminologinen komissio, johon valittiin Debrunner (Sveitsi), Marouzeau

(Ranska), Migliorini (Italia) ja Vogt (Norja) ja jonka tulisi lopullisesti vakiinnuttaa tämä sanasto niissä tapauksissa, joissa sekin uhkaa »hajota»; esimerkkinä tästä kansainvälisen sanaston »hajoamisesta» mainittiin ranskan sana *attribut*, joka uusimmissa ranskalaisissa kieliopissa ei merkitse sitä, mitä saks. *Attribut*, ital. *attributo*, suom. *attribuutti* merkitsevät, vaan vastaa sitä kansainvälistä termiä, jota suomessa ilmaistaan nimillä *predikatiivi* tai *predikaatintäyte*, saks. *Prädikativum*. Ehdotus tämän kansainvälisen sanaston rikastuttamiseksi sanskritista otetuilla sanoilla hylättiin.

Muodostettiin myös kansainvälinen lingvistinen tilastotoimikunta, jonka Prahassa olevan sihteerin, prof. TRNKAN, tulisi kerätä kaikki tilastoja sisältävät kielitieteelliset tutkimukset ja ilmoittaa niistä kiinnostuneille tutkijoille. Bulgarian edustaja GEORGIJEV tähdensi sanastotilaston tärkeyttä sukukielten lähentymisasteen määrittelemiseksi; sekä slaavilaisten että romaanisten kielten sanasto voidaan näet jakaa kolmeen luokkaan: 1) identtiset sanat (esim. ransk. *facilité*, it. *facilità*, rum. *facilitate* 'helppous'), 2) ymmärrettävät eli »hoksattavat» sanat (esim. ransk. *pain*, it. *pane*, rum. *pâine* 'leipä') ja 3) käsittämättömät sanat (esim. ransk. *tuer*, it. *uccidere*, rum. *omorâ* 'tappaa'). Itämerensuomalaisella taholla tällaisella tilastolla ei ehkä ole niin suurta merkitystä, sillä lukuunottamatta suomea ja viroa ovat kaikkien muiden ims. kielten sanastot vielä aivan vakiintumattomia.

Kahdeksas kysymys oli vähällä aiheuttaa ilmiriidan kongressin enemmistön ja muutamien uskollisten esperantistien välillä. Edellinen katsoi näet, että kansainvälinen apukieli on nykyisissä oloissa »yhtä toivottava mutta yhtä mahdoton kuin maailmanhallitus», ja totesi, ettei vieläkään ole päästy yksimielisyyteen edes tuon kielen ulkomuotoon nähden: sellainenkin todella kansainvälinen sana kuin 'metodi' ehdotettiin näet kirjoitettavaksi ja lausuttavaksi neljässä eri muodossa: *méthodo*, *méthode*, *métode* ja *met do*!

Noin 83 % kaikista puheenvuoroista pidettiin ranskaksi, jota jopa eräät englantilaisetkin käyttivät; noin 15 % englanniksi ja noin 2 % saksaksi. Neljäntenä sallittuna kielenä oli italia, mutta sitä ei käytetty kuin yhdessä ainoassa lyhyessä puheenvuorossa. Kongressin puheenjohtajana toimi ranskalaisen kielentutkimuksen grand old man, prof. VENDRYÈS; täysistuntojen puheenjohtajina olivat DOROSZEWSKI (Puola), MIGLIORINI (Italia), HAVRÁNEK (Tsekkoslovakia), FRISK (Ruotsi), DEBOURG (Hollanti), LOMBARD (Ruotsi), BERTOLDI (Italia) ja DEBRUNNER (Sveitsi). Suomen edustajana minua pyydettiin heti puheenjohtajan avattua kongressin puhumaan kaikkien kongressissa edustettujen hallitusten nimissä. Minun jälkeeni puhuivat vielä kaikkien kongressissa edustettujen akatemioiden nimessä Unkarin edustaja ECKHARDT ja kaikkien yliopistojen nimissä Intian edustaja CHATTERJI. Ranskan yleisradion palveluksessa olevan prof. SAUVAGEOT'n toimesta avajaistilaisuus radioitiin. Samalla esiteltiin kongressin jäsenille uutta Oliphone-nimistä äänityslaitetta: jokainen sai itse kokeilla sitä ja todeta, että se todella säilytti pienimätkin foneettiset vivahdukset.

V. Kiparsky.